

Monimuotoiset perheet -verkosto

Lausunto perhevapaauudistusta koskevassa kuulemisessa
STM 25.2.2020

Yleistä

Perheiden monimuotoisen todellisuuden on oltava lähtökohta kaikissa perhepoliittisissa uudistuksissa, näin myös perhevapaauudistuksessa.

Monimuotoiset perheet -verkosto kiittää nyt nähtävillä ollutta perhevapaamallia kolmesta keskeisestä piirteestä:

- **Lapsikohtaisuudesta ja sen myötä erilaisten perhetilanteiden huomioimisesta**
- **Yhden vanhemman perheiden sekä adoptioperheiden yhdenvertaisesta kohtelusta**
- **Joustavuudesta ja vanhempainvapaiden jakamisen mahdollisuuksissa – kiintiötä voi tämänhetkisen tiedon valossa luovuttaa paitsi lapsen toiselle juridiselle vanhemmalle, myös omalle puolisolle**

Mallia on syytä erityisesti kiittää myös sukupuolineutraalista kielenkäytöstä. Tämä on pieni muutos, joka on saanut kohtuuttomasti kritiikkiä osakseen, mutta joka parantaa olennaisesti lain sovellettavuutta erilaissa perhetilanteissa.

Verkosto kuitenkin huomauttaa, että mallin yksityiskohdat ovat edelleen pitkälti epäselviä, joten on vaikea tietää, kuinka malli käytännössä tulee sopimaan eri perhetilanteisiin.

Verkosto huomauttaa myös, että malli kehitetään valmiiksi torsona, jos se ei mahdollista nykyistä suurempaa vanhempainrahopäivien yhtäaikaista käyttöä. Se, että vanhemmat voivat käyttää vanhempainrahopäiviä joustavasti yhtä aikaa lapsen/lasten ollessa pieniä, parantaa synnyttäjän terveyttä olennaisesti.

- Tuoreen tutkimuksen mukaan mm. ahdistuslääkkeiden tarve väheni 26 %, antibioottien tarve 11 % ja hoitoon hakeutuminen komplikaatioiden vuoksi 14 %.¹

Monimuotoiset perheet -verkosto suosittelee yhtä aikaa pidettävien vanhempainrahopäivien mahdollisuuden lisäämistä kaikissa perhetilanteissa. Erityisen tärkeää tämä kuitenkin on tilanteessa, jossa perheeseen syntyy tai

¹ Lähde: Petra Persson & Maya Rossin-Slater: "When Dad Can Stay Home: Fathers' Workplace Flexibility and Maternal Health". IZA, Institute of Labor Economics. May 2019. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3401154

adoptoidaan yhtä aikaa useampi kuin yksi lapsi tai jos sisarusten ikäero on huomattavan pieni.

Jos lapsi syntyy ennenaikaisesti ennen raskausrahakauden alkua, tulee tämä huomioida etuutta pidentävästi kuten nykyisessäkin lainsäädännössä, jossa vanhempainrahaa maksetaan lisää niin monta päivää kuin etuus aikaistui.

Yksityiskohtaiset huomiot perhetyypeittäin:

Adoptioperheet

- Päivärahaosentit tulee yhtenäistää (synnyttäjä-äidin äitiysraha nyt 90 %, adoptioäidin vanhempainraha 70 %).
- Yli 3-vuotiasta lasta hoitavalle adoptiovanhemmalle tulee kertyä eläkettä perhevapaiden ajalta (työntekijän eläkelaki 19.5.2006/395, 2§ 5).
- Toisen vanhemman vanhempainraha tulee ulottaa myös yksin adoptoivan adoptiovanhemman avopuolisolle.
- Adoptioperheillä tulee olla oikeus hoitovapaaseen ja kotihoidontukeen kolme vuotta lapsen perheeseen saapumisesta.
- Osittainen hoitovapaa tulee mahdollistaa adoptiotilanteissa lapsen kahden ensimmäisen Suomessa suoritettuna kouluvuoden ajan myös silloin, kun lapsi on adoptoitu vanhempana ja oikeus hoitovapaaseen ei muuten täyttyisi.

Lapsen kuolema

- Vanhempainrahakaudella kuolleen lapsen vanhemmalla tulee olla oikeus saada käyttää vanhempainrahakausi loppuun asti (vrt. nykytilanteessa kohtukuolemaperheen äiti saa 105 vrk äitiyspäivärahaa, isä 18 vrk isyyspäivärahaa).
- Erityisvanhempainrahaa tulee maksaa 18 vrk, kun alle 18-vuotias lapsi kuolee vanhempainrahakauden jälkeen.
- Lapsen kuoleman kohdalla synnyttäjä sekä syntyvän lapsen toinen juridinen vanhempi ovat eri asemassa kuin kuolleen lapsen adoptiovanhemmat. (Nykytilanteessa äidille max 105 pv äitiysrahaa, syntyvän lapsen isälle max 18 pv isyysrahaa, adoptiovanhemmille max. 12 päivää vanhempainrahaa). Kaikilla lapsen vanhemmilla tulee olla oikeus vähintään 18 päivään vanhempainrahaa alle 18-vuotiaan lapsen kuollessa riippumatta lapsen perheeseen tulemisen tavasta sekä kuolleen lapsen iästä.

Monikkoperheet

- Uudistus tukee monikkovanhempia vaativassa vanhemmuudessa parhaiten mahdollistamalla vanhemmille oikeuden olla mahdollisimman pitkään yhtä aikaa monikkoperheen vanhempainvapailta. Monikkolasten kohdalla on huomioitava, että lapset syntyvät usein ennenaikaisesti ja siitä

aiheutuu terveysongelmia. 38 % vauvoista on heti synnyttyään tehohoidossa, joten osa vauvoista voi olla kotona ja osa sairaalassa. Joustavuuden lisääminen on monikkovanhempien poikkeuksellisen suuren hoitovastuun vuoksi ensisijainen tavoite monikkoperheiden osalta.

- Monikkopidennyksen (kaksosista 60 pv, kolmosista 120 pv) on noustava samassa suhteessa kuin vanhempainpäivärahopäiviä pidennetään, 1+7+7 -mallissa tämä tarkoittaisi noin 3,5 kuukautta/lisälapsi.
- Monikkoperheiden ei-synnyttäviä vanhempia tulee kannustaa hoitovastuuseen pidentämällä nykyistä monikkoisyyssrahaa (kaksosista 18 pv, kolmosista 36 pv). Pidennys tulee ulottaa koskemaan koko toisen vanhemman kiintiötä. Tämä lapsikohtaisen toisen vanhemman kiintiön määrä jokaisesta lisälapsesta toisesta lapsesta alkaen täsmentyy 1+7+7 -mallin mukaan. Vaihtoehtoisesti tämä pidennys voidaan määrittellä samanpituiseksi kuin vanhempainrahakauden monikkopidennys (noin 3,5 kk).
- Muistutuksena: Nykyisen monikkoisäpidennyksen (kaksosista 18 pv, kolmosista 36 pv, nelosista ja sitä enemmän määräästä monikkolapsia 51 pv) määrittelyn rakenteellisena rajoituksena oli nykyisen äitiyssrahakauden pituus (105 pv), mistä aiheutui nelosten neljännen lapsen muita lisälapsia lyhyempi kausi (18 päivän sijasta 15 päivää). Mikäli synnyttäjän kiintiö on yli 105 pv, tulee nelosten neljännen lapsen kiintiö nostaa täyteen mittaansa.

Yhden vanhemman perheet

- Perhevapaiden jakamisen lähi- ja etävanhemman välillä tulee tapahtua vanhempien yhteisellä sopimuksella.
- On tärkeä tukea toisen vanhemman perhevapaiden pitämistä myös silloin, kun tämä ei asu lapsen synnyttäjän kanssa samassa taloudessa.
- Tulee selvittää, miten vanhempien keskenään sopima ja sosiaalitoimen vahvistama tapaamissopimus tai mahdollinen tuomioistuimen päätös tapaamisista liittyy perhevapaiden kokonaisuuteen.
 - Kumpi on ensisijainen, vanhemman oikeus vanhempainvapaaseen vai vanhempien tapaamissopimus/tuomioistuimen päätös, mikäli nämä ovat ristiriidassa.
- On varmistettava perhevapaiden lapsen edun mukainen toteutuminen tilanteissa, joissa vanhemmat eivät kykene keskenään sopimaan perhevapaiden käytöstä tai joissa on lähisuhdeväkivallan uhka tai lapseen kohdistuvan väkivallan uhka.
 - Miten toimitaan tilanteessa, jossa tapaamiset on määrätty valvotuiksi?
 - Käräjäoikeuden työnjakomääräys voi olla tässä tilanteessa toimiva väline.
- Nykyisessä laissa etävanhemman vanhempainvapaiden edellytyksenä on lapsen hoidosta vastaaminen – vanhempi, joka ei suostu tai pysty vastaamaan lapsen hoidosta ei myöskään voi olla perhevapaalla, ja tällöin

myös hänelle kiintiöidyn perhevapaan on oltava lapsen toisen vanhemman käytettävissä.

Uusperheet ja sateenkaariperheet

- Tällä hetkellä epäselviä tietoja siitä, keille kaikille vanhempi voi jatkossa luovuttaa vapaita omasta kiintiöstään. Mahdollisimman suuri joustavuus tässä on uusperheiden ja sateenkaariperheiden kannalta olennaista. Kiintiötä tulee voida luovuttaa paitsi toiselle juridiselle vanhemmalle ja omalle puolisolle, myös toisen juridisen vanhemman puolisolle sekä tarvittaessa muille tahoille, joilla on erityisen läheinen suhde lapseen (vrt. laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta).
- Perhevapaat tulee olla joustavasti jaettavissa lapsen vanhempien ja muiden lapsen hoivasta vastaavien kesken perheen tarpeiden mukaisesti. Tämä vaatii mahdollisuutta perhevapaiden nykyistä lyhytkestoisempaan ja tiheämpään jaksottamiseen.
- Nykyistä isyysrahan 18 päivän yhtä aikaa pidettävää jaksoa vastaava jakso on ulotettava kaikille syntyvän tai adoptoitavan lapsen perheessä läsnä oleville tosiasiallisille vanhemmille.
- Erityinen kiitos valmistelijoille lain kielen kääntämisestä inklusiiviseen muotoon. On kuitenkin vielä varmistettava, että valmisteilla olevien vanhemmuuslain sekä translain ja sairausvakuutuslain sisällöt ja käsitteet ovat yhtenevät sekaannusten ja oikeudellisten ristiriitojen välttämiseksi.

Perhehoitajat

- Perhehoitajalla tulee olla oikeus kahden vuoden palkattomaan hoitovapaaseen riippumatta perheeseen sijoitettavan lapsen iästä. Hoitovapaalla varmistetaan sekä sijoitetun lapsen että sijaisperheen turvallinen sopeutuminen uuteen elämäntilanteeseen.